

Людмила Веремюк,
Кандидат педагогічних наук,
Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини

ВИМОГИ НАУКОВОЇ ЕТИКИ ДО НАПИСАННЯ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Ключові слова: наукова етика, науково-педагогічні дослідження, науково-педагогічні працівники, учені.

Постановка проблеми. Розвиток науки обумовлений рівнем розвитку економічних факторів та соціально-політичним ладом країни, які впливають на її розвиток, визначають її цілі та напрями. Від них залежить використання наукових досягнень, матеріалізація теоретичних здобутків, тощо. Тому суспільство, його стан завжди були потужним чинником впливу на розвиток науки. Сучасне суспільство не може існувати та розвиватися без науки. Виклики, з якими зіштовхується людство, заставляють людину по-новому ставитись до науки.

Основні дослідницькі питання. Основні права і обов'язки наукових працівників, сформульовані в основоположному документі "Рекомендація про статус наукових працівників", прийнятому 18-ою Генеральною Асамблеєю ЮНЕСКО в Парижі 20 листопада 1974 р. і ратифікованому урядами більшості країн світу визначено необхідність проведення наукових досліджень і здійснення навчання в рамках своєї професійної діяльності; спілкування і обмін інформацією, отриманою як у ході власних досліджень, так і з зовнішніх джерел; сприяння співробітництву і здоровій конкуренції між науковими працівниками, розповсюдженню знань в гуманних цілях; створення, застосування і розповсюдження знань як прямий обов'язок наукових працівників перед прийдешніми поколіннями.

Відповідно до постанови загальних зборів Національної академії наук України (№2 від 02.04.2009р.) метою Етичного кодексу вченого України є утвердження в науковому співтоваристві етичних принципів та свідоме їх дотримання науковцями та викладачами у своїй роботі. Він регулює

відносини науковців між собою та із суспільством, встановлює основні засади для оцінки вченими власної роботи та діяльності колег з моральної точки зору. Викладені у ньому принципи повинні слугувати основою для етичного виховання молодих науковців. Основним завданням Етичного кодексу є надання пріоритету моральним вимірам науки та громадській відповідальності співтовариства вчених і кожного вченого зокрема. Проблема особистої відповідальності вченого набула особливого значення у зв'язку з тим, що суспільні інститути не встигають за стрімкими темпами розвитку науки. [2]

Учений, науково-педагогічний працівник повинен:

- дотримуватися найвищих професійних стандартів планування та проведення наукових досліджень на основі глибоких знань про доробок світової науки у певній галузі.

- вишукувати найприйнятніші з огляду на адекватність та економічну виправданість шляхи вирішення досліджуваної проблеми. Висновки завершеного дослідження вчений зобов'язаний викладати об'єктивно, незважаючи на очікування замовника.

- забезпечувати бездоганну чесність і прозорість на всіх стадіях наукового дослідження та вважати неприпустимим прояви шахрайства, зокрема фабрикування та фальшування даних, піратства і плагіату. Неприпустимим є намагання керівних осіб упереджено впливати на характер отримуваних в дослідженні даних і висновків. Учений служить лише об'єктивній істині.

- пам'ятати, що наукове дослідження – це процес отримання нового знання. Він має прагнути до належної ерудиції і компетентності, за яких можливий критичний аналіз найсучасніших наукових знань.

- забезпечувати необхідний захист інтелектуальної власності.

- сприяти якнайповнішому використанню результатів своєї праці в інтересах суспільства [3].

У вимогах до вченого як автора зазначено, що учений повинен:

1) визнавати міжнародні та національні правові норми щодо авторських прав, запозичення для власних публікацій будь-яких фотографій, рисунків, таблиць, схем тощо потребує, згідно з видавничими правилами, дозволу автора або видавництва. Він може використовувати інформацію з будь-яких публікацій за умови, що вказує джерело та проводить чітку межу між власними даними та здобутками інших.

2) при публікації результатів дослідження, що проводилося групою вчених, всі, хто брав творчу участь у роботі, мають бути зазначеними як автори; у разі необхідності може бути зазначено їхній особистий внесок.

3) поступатися авторством на наукову роботу іншій особі, приймати авторство або співавторство та, особливо, вимагати його є неприпустимим.

Учений як консультант чи експерт має:

1) виступати експертом тільки у сфері своєї компетенції відповідно до своїх знань і досвіду.

2) дотримуватися принципу рівності при проведенні експертного розгляду. Будь-яка дискримінація на підставі статі, раси, політичних поглядів чи культурної та соціальної приналежності є несумісною з цим принципом.

3) висловлювати свою думку про роботу та наукові досягнення колег чесно, чітко та неупереджено. Як вишукано ввічливі та прихильні, так і упереджено негативні висловлювання не припустимі. Підготовка об'єктивного критичного висновку повинна розглядатися як обов'язок, від виконання якого вчений не має права ухилятися.

4) нести персональну відповідальність за чесну й об'єктивну оцінку кандидатських і докторських дисертацій. Виступаючи в ролі опонента при захисті дисертаційних робіт, учений має бути неупередженим.

5) дотримуватися принципів рівноправності, фактичної обґрунтованості та достовірності під час обговорення, полеміки та висловлювання критичних зауважень.

6) дотримуватися принципу конфіденційності при проведенні експертного розгляду.

7) зберігати незалежність і не піддаватися тиску при підготовці та виголошенні висновків у ході експертного розгляду.

8) обираючи кандидатів для проведення дослідження або на інші наукові посади, об'єктивно оцінювати претендентів. Він не повинен надавати перевагу своїм учням, представникам своєї наукової школи тощо. При конфлікті інтересів учений повинен ставити загальні інтереси вище, ніж інтереси замовників дослідження.

У вимогах до ученого як громадянина зазначено, що:

1) учений має присвятити себе пошукові нових знань та їх застосуванню на благо суспільству та для збереження природи. Інформація, яка надається суспільству, має бути достовірною. Вчений протидіє поширенню неперевіраних даних і необґрунтованих рекомендацій.

2) учений сприяє розповсюдженню наукових знань і протидіє поширенню псевдонаукових теорій, хибних концепцій та уявлень.

3) учений повинен оприлюднювати результати своїх досліджень не лише у спеціальних наукових виданнях, але й у науково-популярній формі, щоб зробити їх максимально доступними для широких верств суспільства.

4) учений повинен брати активну участь у житті наукового співтовариства та у роботі колегіальних органів. При цьому він має діяти, насамперед, виходячи із загальних інтересів науки й тільки потім з інтересів особистих та своєї установи.

5) учений не дозволяє використовувати авторитет науки чи свій власний авторитет у рекламних або пропагандистських цілях з корисливою метою.

6) учений, що займає урядову чи адміністративну посаду, повинен дотримуватися етичних норм, прийнятих у науковому співтоваристві [1].

Методологія, методи та дослідницькі інструменти. При написанні статті було використано наступні методи: системний аналіз документів і наукових розвідок досліджуваної проблеми, за допомогою якого виявлено можливі аспекти її розгляду.

Висновки. Отже, при написанні педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками досліджень висувається низка вимог до учених як авторів, експертів, громадян. На законному рівні визначено норми дотримання академічної доброчесності, зокрема, посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Використані джерела

1. Етичний кодекс ученого України <http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php>
2. Постанова загальних зборів національної академії наук України. ПОСТАНОВА № 2 від 15 квітня 2009р. <https://www.znu.edu.ua/pidrozdiy/ndch/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrajiny.pdf>
3. Чайченко Н.Н. Науково-педагогічне дослідження : навчальний посібник для магістрантів / Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. – Суми : СОІППО, 2015. – 190 с.